

Հոտաւէտ նիւթոց գործահոշութիւն.

Շատ հին է հոտաւէտ նիւթոց գործածութիւնը, թէ իբրեւ ծխանելիք, թէ իբրեւ օծանելիք. սուրբ Գրոց մէջ՝ 'ի ծննդոց գրոց սկսեալ շատ տեղ հոտաւէտի յիշատակութիւն կ'ըլլայ: Արեւելեան տաք երկիրներուն մէջ (ուր երկիրն ալ առատ կը բերէ այն նիւթերը) գրեթէ անհրաժեշտ հարկ էր գմարմինը իւղով օծել՝ կակղացընելու համար, և մասնաւորապէս այն ժողովրդոց՝ որոնց կտաւի գործածութիւնը ծանօթ էր: Մէկը պատուելու համար ալ՝ անոյշ հոտ կը բուրէին սենեկին մէջ ուր զինքը կ'ընդունէին. յարգելու նշան էր հրաւիրելոց զլուխը հոտաւէտ նիւթ լեցընելն ալ. և հանդիսից ու ուրախութեանց մէջ անուշահոտ նիւթերով օծուիլը: Այս բնական և պատուոյ սովորութիւնը մտած է նաև կրօնից մէջ. հին օրինաց մէջ Աստուծոյ առջև ծխելու համար մասնաւոր զանգուած մը հրամայուած էր. Աստուծոյ պաշտօնէից և անօթոց սրբազանելու նշանն էր օծումը: Նոր օրինաց մէջ ալ մտած են թէ այս ծխելու և թէ օծելու արարողութիւնք: Հեթանոսք ալ խունկ կը ծխէին իրենց կռոց առջև՝ 'ի նշան պատուոյ և պաշտաման: Հրէից և Չինաց պէս Սկիւթացիք ալ յարգ կու տային հոտաւէտ նիւթերու. և ըստ վկայելոյ Հերոդոտեայ անոնց կանայքը նոճուոյ և եղևինի փայտերը խունկի հետ քարի մը վրայ լոսելով՝ իրենց օծման զանգուած մը կը չինէին: Եգիպտացիք մումիաները խնկեղէններով կը պատէին. Յունաց զիցաբանութիւնը անմահից կ'ընծայէր հոտաւէտից զիւտը և կիրառութիւնը: Քրիստոսէ չորս դար առաջ այս գործածութիւնը մեծ և անկարծելի շուայլութեան հասեր էր. Ալեքսիս բանաստեղծը պճնասէր մարդու վրայ խօսելով՝ այսպէս կ'ըսէ. « Օծուելու համար մատերը տլապատողի մէջ չէր թաթխեր,

ըստ հին սովորութեան, այլ չորս այլ և այլ անուշահոտ հեղուկով լաւ մը թրքած աղանիներ կը թռցընէր. որոնց իւրաքանչիւրը իրարմէ տարբեր անուշահոտութեամբ՝ մեր վրայ կը սաւառնէին, և իրենց թրջած թւերովը մեր պատմութեանց և զգեստուց վրայ իրենց անուշահոտութիւնը կ'անձրնէին. ես ալ, շատ չնախանձիք, մանիշակի հեղուկով ոռոգուեր եմ »: Հռովմայեցւոց մէջ ալ կար այս սովորութիւնը, կամ լաւ ևս շուայլութիւնը. Ներոն կայսր իր Պոպպիայ կնոջ խարուկին վրայ այնչափ խնկեղէն ծխել տուաւ, որ Արաբիա ամբողջ տարուան մը մէջ չի բերէր:

Իւղով օծուելու սովորութիւնը մեր ազգին մէջ ալ ըլլալն՝ կ'իմանանք Փարպեցւոյն խօսքէն, որ Հայոց տիկնանց հալածանաց ժամանակ քաջած նեղութիւնները յիշելով կ'ըսէ, « Զօծան իւղով »:

Աւելի մօտ ժամանակի գանք:—Անգղիա՝ Եղիսաբեթի թագաւորութեան տասնեւհինգերորդ տարին Եղուարդ Վերի՝ Ոքսֆորտի կոմսն՝ իտալիայէ դառնալուն առաջին անգամ մտուց այլ և այլ նորելուկներու հետ՝ ձեռնոցներ և հոտաւէտ կաշիէ բաճկոն մը: Նոյն տարւոյն համար, կ'ըսէ ժամանակագիր մը, թէ թագուհին զոյգ մը հոտաւէտ ձեռնոց ունեցաւ, զոր այնչափ կը սիրէր որ ձեռքը հազած նկարել տուաւ զինքը. բայց քիչ ատենուան մէջ ամեն տեսակ հոտաւէտք սովորական բան մը դարձան. անանկ որ Անգղիոյ ատեանն 1770ին վճռեց, որ « Ամենայն կին՝ ո՛ր և է հասակի, ո՛ր և է կարգի, ո՛ր և է արհեստի կամ վիճակի, կոյս, աղջիկ կամ այրի, որ յետ այս վճռոյս՝ խաբէ կամ մոլորցընէ կամ իրեն քաշէ ազգայնոց մէկը հոտաւէտներով, . . . ըստ ժամանակիս օրինաց՝ ընդդէմ կախարդութեան և ուրիշ խարդախութեանց սահմանած պատժոց տակ իյնայ, և ամուսնութեան պսակը անվաւեր սեպուի »: Ի Գաղղիա ԺԴ—ԺՁ դարուց մէջ հոտաւէտից ծայրայեղ գործածութիւն կար: Մօսերս Պ. Բայէս (Piesse) անդղիացի

բնալոյծն գիրք մը հրատարակեց հո-
տոց, ծխանելեաց և չպարանաց վրայ,
յորում հոտոց ցնդման ցանկ մը դրած
է, և կը ցուցնէ անոնց տեսողականի
վերաբերեալ յատկութիւնները՝ և հո-
տոց մերժգայարանաց վրայ ըրած ազ-
դեցութեան համեմատ ստոյգ կարգի
մը կը վերածէ: Գիտունը կարգաւով
այս գիրքը կրնայ իրեն կարեւոր բաներ
գտնալ մէջը. հասարակ մարդը՝ կրնայ
զուարճանալ. հոտաւէտ գործածող-
ներն ալ կ'իմանան թէ անոնցմէ որն
օգտակար է և որն վնասակար առող-
ջութեան:

Պատերազմի ժամանակ վիրաւորելոց
դարման.

Իբրեւ նշան մը յառաջադիմութեան
ժամանակիս՝ նշանակելու է ճինեռայի
բնակիչներէն ոմանց ըրած առաջարկու-
թիւնը, որ է՝ միջոցներ փնտռել պատե-
րազմի գացող բանակաց առողջութեան
օգտին: Յետ վստահ ըլլալու եւրոպա-
կան տէրութեանց ընդհանրապէս այս
բանիս համակամութեանը, ժողով մը ե-
ղաւ՝ ի ճինեռա հոկտեմբերի մէջ (1863),

ուր գրեթէ ամեն տէրութենէ երեսփո-
խանք կային: Շատ վիճաբանութիւն-
ներ ծագելով, պէտք եղաւ հետեւեալ
տարին Պեռնայի մէջ այլ և այլ ազգաց
օրինաւոր ժողով մը գումարել, և որո-
շեցին տասն պայմաններով, որ չէզոք
և անվնասելի սեպուլին զինուորական
հիւանդանոցներն և շարժական ան-
կելանոցներն (ambulance), թէ կար-
գեալ հիւանդապահքը և թէ վիրաւո-
րելոց անձինքը:

Այս դաշնադրութիւնս ստորագրուե-
ցաւ օգոստոսի 22ին (1864). բայց ժո-
ղովոյն մասնակից տէրութիւններն ըստ
ժամանակին իրենց պաշտօնատարաց
ստորագրութեան հարկաւոր լիակա-
տար իշխանութիւնը տուած չըլլալով,
12 տէրութիւնք միայն դաշնաւորք հա-
մարեցան, որք են Ֆրանսիա, մեծ-դք-
սութիւն Պատէնի, Պելճիա, Տանիմար-
քա, Սպանիա, մեծ-դքսութիւն Հեսսէի,
Իտալիա, Հոլանտա, Բորղուզալ, Բրու-
սիա, Զուիցերի և Վիւրդեմպերկ. բայց
ատենագրութիւնը (protocole) բաց
թողուած ըլլալով՝ կը յուսացուի որ
միւս տէրութիւնք ալ դաշնակցին շու-
տով այս ժողովոյս, որ մեծապէս հոգ
տարած է միաբանելու մարդկութեան
պարտքը պատերազմի կարեւորութեան
և զինուորական գործոց պահանջմանց
հետ: